SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences

Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-son (6-jild)

2026

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V6I3Y2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 3 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo oʻgʻli – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar boʻlimi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod Oʻktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b,;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent,;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Joʻraboy – falsafa fanlari doktori, professor;

Gʻaybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Moʻmin – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Oʻroqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Koʻchimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov Gʻaybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Togʻayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasida xizmat koʻrsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat Gʻaybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Joʻrayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom oʻgʻli — yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport boʻyicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Poʻlatovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Boʻtayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, Oʻzbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
6-jild, 3-son (Mart, 2026). - 405 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Yusupov Shakir Xaitbayevich
AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA XORAZM SHAHARSOZLIK MADANIYATI TARAQQIYOTINING NATIJALARI 11-18

Saparbaev Bunyod Khurrambek ogli
THE ART OF NEGOTIATION: KHIVA AND RUSSIA ENGAGEMENT UNDER MUHAMMAD RAHIMKHAN I (1806–1825) 19-28

Tursunova Gavhar Begmurodovna
ROSSIYA IMPERIYASINING SIRDARYO VILOYATIGA AHOLINI KOʻCHIRISHDA MAHALLIY AHOLINING QARSHILIK HARAKATLARI (1890–1916-YILLAR) 29-32

Polvonov Kozimbek Naimovich, Baratov Otabek Aripovich
SHAHARLAR DEMOGRAFIYASI VA KLASSIFIKATSIYASIDAGI OʻZGARISHLAR (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA) 33-40

Сагатова Зиёдахон Бахтияровна
МИГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ МЕЖДУ УЗБЕКИСТАНОМ И ТУРЦИЕЙ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ 41-45

Saidboboyeva Gulzora Nematjonovna
STATISTIK NASHRLAR VA ADABIYOTLARDA TURKISTONNI ELEKTRLASHTIRISH MASALASI (XX ASRNING 20–50-YILLARI) 46-51

Shamshidinov Baxriddin Sharobiddin oʻgʻli
FARGʻONA VODIYSI AHOLISINING ETNIK TARKIBI, ETNOSLARNING JOYLASHUVI VA ETNODEMOGRAFIK XUSUSIYATLARI (XIX ASR — XXI ASR BOSHLARI) 52-56

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Xudayberganov Dilshod Tuxtabayevich, Achilova Firuza Kurbanovna
MINTAQA IQTISODIYOTIDA XIZMATLAR SOHASINI SAMARALI RIVOJLANTIRISH YOʻNALISHLARI 57-67

Султанова Дина Файзрахмановна
НАУЧНАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА В ЭКОНОМИКЕ ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА 68-72

Xushvaqtov Jasur Shuhrat oʻgʻli
KOʻCHMAS MULKNI HAYOTIY SIKL YONDASHUVI ASOSIDA OMMAVIY BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH 73-82

Jabbarov Nurbek Atanazarovich
OʻZBEKISTON SANOATIGA ENERGIYA RESURSLARINING TAʼSIRINI BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI 83-88

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Zaripova Hulkar Toxir qizi
OʻZBEKISTONDAGI TARIXIY-MADANIY JARAYONLARDA MARGINAL QATLAMLARNING OʻRNI 89-95

Abdullayeva Saodat Nurillo qizi
PAZANDACHILIK MADANIYATI VA SALOMATLIK FALSAFASI: VOZEHNING “KONI LAZZAT XONI NE’MAT” ASARIDA TAOMLARNING TIZIMLASHTIRILISHI 96-99

Rajabov Behruz Baxshillayevich
TINCHLIK VA HAMKORLIKNING FALSAFIY MOHIYATI HAMDA ZAMONAVIY JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O‘RNI........ 100-104

Artiqova Adolat Ataboyevna
MAHMUD AZ-ZAMAXSHARIYNING “AL-KASHSHAF” ASARI VA UNING TARIXIY AHAMIYATI 105-109

Umarova Feruza
MAFKURAVIY TAHDIDLARGA QARSHI KURASHDA DIN VA DAVLAT MUNOSABATLARI TAHLILI 110-116

Djalalova Nigora Xusanovna
IJTIMOIY-MADANIY TEXNOLOGIYALARNI O‘RGANISHDA RAQAMLI ONG KONSEPSIYASI 117-120

Ходжиметов Шахрух Русланбекович
ЭМИГРАЦИОННЫЕ И ИММИГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ ВЛИЯНИЕ НА СТАБИЛЬНОСТЬ ОБЩЕСТВА 121-124

Islamova Gulzamon Madiyevna
JADIDLAR DAVRIDA TA’LIM TIZIMIDAGI ISLOHOTLARNING FALSAFIY ASOSLARI 125-130

Uraqov Nodirbek Boboqulovich
HECI KONSEPSIYASI VA MAHDUMI A’ZAM MEROSI: BAG‘RIKENGLIK, AKSIOLOGIK MUSHTARAKLIK, METODOLOGIK TAFOVUT, UMUMIY NUQTALAR VA FARQLAR HAMDA AGRAR TA’LIMDA INSONPARVARLIK G‘OYALARINI INTEGRATSIYA QILISH MASALASI........ 131-136

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Baydjanova Iroda Abdullayevna
TARJIMADA HAZIL-MUTOYIBA KONSEPTINING SAQLANISHI MUAMMOLARI: “SHUM BOLA” ASARINING O‘ZBEK, INGLIZ VA RUS TILLARIDAGI TARJIMALARI MISOLIDA 137-143

Imomiddinova Nargiza
ASL XITOYCHA HARBIY TERMINLARNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI 144-154

Sobirov Anvar Kuvandikovich
JONLI SO‘ZLASHUV NUTQIDA SO‘Z TARTIBINING LINGVOPOETIK VA LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI 155-159

Азизова Насиба Бахритдиновна
ЯЗЫКОВАЯ ЛИЧНОСТЬ КАК КУЛЬТУРНЫЙ КОНЦЕПТ: РЕКОНСТРУКЦИЯ ИДЕЙ АЛИШЕРА НАВАИ И ИХ РЕЛЕВАНТНОСТЬ ДЛЯ СОВРЕМЕННОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИИ........ 160-168

Ishankulova Diyora Allovidinovna
UMAR XAYYOM SHE’RIYATINING G‘OYAVIY-MAZMUNIY MOHIYATI VA ULARNING TARJIMADAGI TALQINI 169-174

Olimjon Jalilov Muxidinovich
INGLIZ VA O‘ZBEK EPOSLARIDA LINGVISTIK MODELLARNING QIYOSIY XUSUSIYATLARI 175-178

Achilova Zuxra Qurbonovna
“MALLA SAVDOGAR” DOSTONI VARIANTLARIDA BAXSHIYONA JANG POLOTNOSI VA PEYZAJ ESKIZLARI 179-184

Orazgalieva Ayjamal Marat qızı
SYNONYMIC AND PRAGMATIC VERBALISATION OF CHILD/BALA IN ENGLISH AND KARAKALPAK LEXICOGRAPHY 185-192

Babayeva Irada Sabirovna
LINGUOCULTUROLOGICAL APPROACH TO THE STUDY OF EMPATHIC COMMUNICATION 193-198

Тоштемирова Фарангиз Шухратовна
РАЗВИТИЕ СЛОВАРНОГО СОСТАВА СОВРЕМЕННОГО РУССКОГО ЯЗЫКА И РОЛЬ СЛОВООБРАЗОВАНИЯ В ЕГО ОБОГАЩЕНИИ 199-202

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Utemuratova Sapargul Shamshetovna
EKOLOGIYA SOHASIDAGI JINOYATLARDA MAXSUS SUBYEKT TUSHUNCHASI VA MANSABDOR SHAXSLARNING JINOIY JAVOBGARLIGI 203-207

Qilichev Xayrulla Mamatovich
FUQAROLARNING O’ZINI O’ZI BOSHQARISH ORGANLARINING DAVLAT XUSUSIY SHERIKLIK BITIMIDA ISHTIROK ETISHINING O’ZIGA XOS JIHATLARI 208-217

Бурханова Шийрин Жамшитовна
ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПРАВОВАЯ ПОЛИТИКА И НОРМОТВОРЧЕСТВО: ВЗАИМОСВЯЗЬ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ 218-223

Akayeva Marapat Abduhalikovna
GENDER TENGLIGINI TA’MINLASHDA HUQUQIY SIYOSAT: O‘ZBEKISTON TAJRIBASINING TAHLILI 224-232

Chuboyeva Ozodaxon Quvonbekovna
XOTIN-QIZLARNING JAMIYAT IJTIMOIY-SIYOSIY HAYOTIDAGI O‘RNI 233-240

Хидоятов Бахтиер Батырович, Парахатова Шахноза Ерназаровна
ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ЗНАНИЙ В ПОЛУЧЕНИИ ОБРАЗЦОВ ДЛЯ ЭКСПЕРТНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ 241-250

Dadaboyeva Jumagul Anvarovna, Habibullayev Muhammadrajab Obidjonov
JAHON HAMJAMIYATINING GENDER TENGLIGINI TA’MINLASHGA QARATAYOTGAN E’TIBORI 251-256

Абдужаппоров Шаҳбоз Музаффар ўғли
МОБИЛЬНОЕ БАНКОВСКОЕ МОШЕННИЧЕСТВО: УГРОЗЫ, МЕХАНИЗМЫ СОВЕРШЕНИЯ И КОМПЛЕКСНЫЕ МЕРЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ 257-267

Nasridinov Yigitali Borataliyevich
XOTIN-QIZLARNI TAZYIQ VA ZO‘RAVONLIKDAN HIMOYA QILISH SOHASIDA DAVLAT SIYOSATI VA HUQUQIY ASOSLAR 268-276

Mirzakarimova Dilafruz Doniyorjon qizi
SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA KIBERHUJUMLARNI ANIQLASH VA OLDINI OLISH 277-281

Mamatmurodov Farrux Farxod o'g'li
O'ZBEKISTON KAPITAL BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA SUKUK INSTRUMENTLARINING INSTITUTSIONAL ROLI 282-289

Нодирбекова Дилдона Абдумалик кизи
КОНСТИТУЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ПРАВА НА ДОСТУП К ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ И ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ПРАКТИКИ 290-297

Ahmadjonov Sultonbek Shukurillo o'g'li
QALBAKI PUL, AKSIZ MARKASI YOKI QIMMATLI QOG'OZLAR YASASH VA ULARNI O'TKAZISH JINOYATINING AYRIM JINOIY-HUQUQIY JIHATLARI 298-307

Отаубаева Айгуль Бахрамовна
КЛАССИФИКАЦИЯ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ С ОПЫТОМ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН 308-316

Mukimbayev Otabek Sattarovich
GUVOHNING MAQOMINI HUQUQIY HIMOYALASHDA KONSEPTUAL YONDASHUVLAR 317-324

Yakubov Mirzaxid Turabayevich
NORMATIV-HUQUQIY HUJJATLAR IJROSINI TA'MINLASHNING XORIJIY MODELLARI VA MILLIY AMALIYOT UCHUN XULOSALAR 325-333

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna
RAQAMLI TA'LIMDA KREATIV KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TALABLARI 334-338

Raxmatullaev Dilmurod Raxmatullayevich
PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA BO'LAJAK MUTAXASSISLARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA STRATEGIK YONDASHUVNING KONSEPTUAL ASOSLARI 339-348

Yusupova Kamola Nuriddinovna
NEYROPEDAGOGIKA TA'LIM TIZIMINING YANGI ILMIY TARMOG'I SIFATIDA 349-353

Umurzoqov Baxtiyor Boxodirovich
ZAMONAVIY SHAROITDA HARBIY KADRLAR BOSHQARUVI TIZIMI SAMARADORLIGINING ILMIY-AMALIY ASOSLARI 354-358

Qobilova Nilufar Xudoyshukurovna, Xujamova Dilobar Berdiyorovna
OLIY PEDAGOGIK TA'LIM MUASSASALARIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING SHAXSIY VA KASBIY KONGRUENTLIGINI LOYIHAVIY YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH MAZMUNI 359-366

Xaitbayeva Durdona Zokirjon qizi
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI ADAPTIV RAQAMLI TA'LIM TIZIMINI LOYIHALASHNING NAZARIY-METODIK ASOSLARI 367-371

Исмаилов Шухрат Абдусоат угли, Инназаров Маджид Амонович
МЕХАНИЗМЫ ВНЕДРЕНИЯ МОДЕЛИ ФИНАНСИРОВАНИЯ, ОСНОВАННОГО НА РЕЗУЛЬТАТАХ (PERFORMANCE-BASED FUNDING), В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ РУКОВОДЯЩИХ КАДРОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ 372-378

Rakhmatova Madina Abdumumin kizi
IMPLEMENTATION OF PROGRAMS FOR AUTOMATIC DETECTION AND CORRECTION OF GRAMMATICAL ERRORS IN ENGLISH WRITING............................. 379-384

To'rayev Azamat Maqsudovich
TALABALARNING ILMIY-TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA BOʻSH VAQTNI TASHKIL ETISHNING RAQAMLI METODIKASI...... 385-390

Mahmudova Farangiz Qurbonboy qizi
STUDENTS' ATTITUDES TOWARD AI USE IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING: HELP OR HINDRANCE?... 391-399

Burxonova Muxlisa Murtoz qizi
OʻQISH SAVODXONLIGI DARSLIKLARIDAGI BADIIY MATNLARNI OʻQITISH ORQALI OʻQUVCHILARDA 4K KOʻNIKMALARINI SHAKLLANTIRISH.. 400-404

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari
Actual Problems of Humanities and Social Sciences
Volume 6 | Issue 3 | 2026
ISSN Online: 2181-1342

Received: 16 February 2026
Accepted: 01 March 2026
Published: 15 March 2026

Article / Original Paper

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF DESIGNING AN ADAPTIVE DIGITAL EDUCATION SYSTEM BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Khaitbayeva Durdona Zokirjon qizi
Senior Lecturer, Department of Software Engineering
Urgench State University named after Abu Rayhon Beruni

Abstract. This article explores the theoretical and methodological foundations for designing an adaptive digital learning system based on artificial intelligence technologies. In the context of digital transformation in education, the issues of individualizing the learning process, real-time monitoring of students' knowledge levels, and improving mechanisms for managing educational activities are analyzed. Within the framework of the study, a conceptual model of adaptive learning based on artificial intelligence algorithms (machine learning, data analysis, and predictive methods) has been developed. The proposed model enables dynamic adaptation of learning content by considering students' knowledge levels, learning pace, error dynamics, and individual characteristics. The results of the experimental study demonstrate that the implementation of an AI-based adaptive system significantly improves learning outcomes, enhances students' independent learning skills, and increases overall educational effectiveness. The research findings contribute to the development of pedagogical mechanisms for designing and implementing intelligent digital learning environments.

Keywords: artificial intelligence, adaptive learning, digital learning environment, information and communication technologies, personalized learning, educational effectiveness, learning process management, digital transformation in education, machine learning, automated assessment system.

SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI ADAPTIV RAQAMLI TA'LIM TIZIMINI LOYIHALASHNING NAZARIY-METODIK ASOSLARI

Xaitbayeva Durdona Zokirjon qizi
Dasturiy injiniring kafedrasi katta oʻqituvchisi
Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch Davlat Universiteti
Email: xaitbayevadurdona@gmail.com
https://orcid.org/0000-0003-4287-960X

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun'iy intellekt texnologiyalari asosida adaptiv raqamli ta'lim tizimini loyihalashning nazariy-metodik asoslari yoritilgan. Raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim jarayonini individuallashtirish, oʻquvchilarning bilim darajasini real vaqt rejimida monitoring qilish hamda oʻquv faoliyatini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida sun'iy intellekt algoritmlari (machine learning, ma'lumotlarni tahlil qilish va prognozlash usullari) asosida adaptiv oʻquv modelining konseptual tuzilmasi ishlab chiqilgan. Taklif etilgan model oʻquvchining bilim darajasi, oʻzlashtirish sur'ati, xatolar dinamikasi va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda oʻquv kontentini moslashtirish imkonini beradi. Tajriba-sinov ishlari natijalari adaptiv tizimdan foydalanish oʻquvchilarning oʻzlashtirish koʻrsatkichlarini oshirish, mustaqil ishlash koʻnikmalarini rivojlantirish va ta'lim samaradorligini sezilarli darajada yaxshilashini koʻrsatdi. Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt asosidagi raqamli ta'lim muhitini loyihalash va joriy etishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit soʻzlar: sun'iy intellekt, adaptiv ta'lim, raqamli ta'lim muhiti, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, individuallashtirilgan ta'lim, pedagogik samaradorlik, oʻquv jarayonini boshqarish, ta'limni raqamlashtirish, machine learning, avtomatik baholash tizimi.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V6I3Y2026N53

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli transformatsiya jarayonlari jadallashib borayotgan bir sharoitda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga integratsiyalash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli ta'lim muhiti o'quv jarayonini tashkil etish, boshqarish va monitoring qilish imkonini beruvchi texnologik va metodik vositalar majmuasi sifatida shakllanmoqda. Biroq mavjud elektron ta'lim platformalarining aksariyati adaptiv mexanizmlarga ega emasligi sababli o'quvchilarning individual xususiyatlarini to'liq hisobga olish imkoniyati cheklangan.

Hozirgi bosqichda ta'limni individuallashtirish, o'quv jarayonini real vaqt rejimida tahlil qilish hamda bilimlarni baholashning intellektual mexanizmlarini yaratish zarurati ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan sun'iy intellekt texnologiyalarini raqamli ta'lim muhitiga integratsiya qilish istiqbolli ilmiy yo'nalish hisoblanadi.

Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv tizimlar o'quvchining bilim darajasi, o'zlashtirish sur'ati va faoliyat natijalariga qarab o'quv kontentini moslashtirish imkonini beradi. Biroq mazkur yo'nalishda pedagogik-metodik asoslangan model va uni joriy etish mexanizmlari yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Shu bois mazkur maqolada sun'iy intellekt asosidagi adaptiv raqamli ta'lim tizimini loyihalashning nazariy asoslarini ishlab chiqish hamda uni amaliyotga joriy etish mexanizmlarini belgilash masalasi ko'rib chiqiladi.

Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim tizimlarini yaratish masalasi xorijiy va mahalliy tadqiqotlarda keng o'rganilgan. Mazkur yo'nalishda ilmiy ishlar asosan uch yo'nalishda olib borilgan: intelligent tutoring systems (intellektual o'qitish tizimlari), learning analytics (o'quv jarayonini analitik tahlil qilish) va adaptive learning (moslashuvchan o'qitish).

Xorijiy tadqiqotchilardan **J. R. Anderson** va hamkorlari tomonidan ishlab chiqilgan kognitiv tutor tizimlari o'quvchining bilim holatini modellashtirish asosida individual yordam ko'rsatish mexanizmlarini taklif etgan. Ularning tadqiqotlarida sun'iy intellekt algoritmlari orqali xatolarni aniqlash va individual tavsiyalar berish samarali ekani asoslangan.[1],[11]

R. S. Baker va **G. Siemens** tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda learning analytics konsepsiyasi rivojlantirilib, o'quv ma'lumotlarini tahlil qilish orqali o'quv natijalarini prognozlash imkoniyatlari ko'rsatib berilgan. Ular o'quv faoliyati jarayonida yig'iladigan katta hajmdagi ma'lumotlar asosida ta'lim jarayonini optimallashtirish mumkinligini ta'kidlaganlar.[3],[4]

B. Woolf o'z tadqiqotlarida intellektual o'qitish tizimlarining arxitekturaviy modelini ishlab chiqqan bo'lib, unda o'quvchi modeli, fan modeli va pedagogik model o'zaro integratsiyada ishlashi zarurligi ko'rsatib berilgan.[2]

So'nggi yillarda **UNESCO** va **OECD** hisobotlarida sun'iy intellektning ta'limdagi roli strategik yo'nalish sifatida baholanib, adaptiv tizimlar ta'limni individuallashtirishning samarali vositasi ekani qayd etilgan. [6], [7]

Mahalliy tadqiqotlarda esa raqamli ta'lim muhitini tashkil etish, elektron platformalarni joriy etish va masofaviy ta'limni rivojlantirish masalalari ko'rib chiqilgan. Ayrim olimlar tomonidan ta'limni raqamlashtirishning metodik asoslari ishlab chiqilgan bo'lsa-da, sun'iy intellekt asosida adaptiv boshqaruv mexanizmlarini yaratish masalasi yetarli darajada chuqur tadqiq etilmagan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki:

1. Xorijiy tadqiqotlarda adaptiv tizimlarning algoritmik asoslari ishlab chiqilgan.

2. Learning analytics yoʻnalishida maʼlumotlarni tahlil qilish mexanizmlari keng oʻrganilgan.
3. Intellektual oʻqitish tizimlari arxitekturasi boʻyicha konseptual modellar mavjud.
4. Biroq, sunʼiy intellekt asosidagi adaptiv tizimlarni milliy taʼlim muhitiga moslashtirish va ularning pedagogik-metodik asoslarini ishlab chiqish yetarli darajada tadqiq etilmagan.

Shu sababli mazkur maqolada sunʼiy intellekt asosidagi adaptiv raqamli taʼlim tizimini loyihalashning nazariy-metodik asoslarini ishlab chiqish va uni milliy taʼlim tizimi sharoitida qoʻllash imkoniyatlarini asoslash maqsad qilib qoʻyildi.

Adaptiv taʼlim tizimining konseptual asosini oʻquvchi modeli, fan modeli hamda pedagogik modelning oʻzaro integratsiyasi tashkil etadi. Oʻquvchi modeli taʼlim oluvchining bilim darajasi, kognitiv xususiyatlari, oʻzlashtirish surʼati va xatolar dinamikasini aks ettiradi. Fan modeli oʻquv mazmunining mantiqiy tuzilmasi, tushunchalar oʻrtasidagi bogʻliqlik va murakkablik darajalarini ifodalaydi. Pedagogik model esa oʻqitish strategiyalari, metodlari va adaptiv boshqaruv mexanizmlarini belgilaydi. Mazkur uch komponentning uzviy integratsiyasi natijasida oʻquv jarayoni individual parametrlar asosida dinamik ravishda moslashtiriladi hamda taʼlimni individuallashtirish imkoniyati yuzaga keladi. [2], [8], [11]

Mazkur tadqiqot doirasida sunʼiy intellekt asosidagi adaptiv raqamli taʼlim tizimini ishlab chiqish va uning pedagogik samaradorligini aniqlash rejalashtirilmoqda. Tadqiqot quyidagi bosqichlarda amalga oshirilishi koʻzda tutiladi:

1. Adaptiv modelni konseptual ishlab chiqish
2. Sunʼiy intellekt algoritmlarini integratsiyalash
3. Pilot platformani yaratish
4. Tajriba-sinov jarayonini tashkil etish
5. Statistik tahlil asosida samaradorlikni aniqlash

Tadqiqot oliy taʼlim muassasasida kuzgi semestr davomida oʻtkazilishi rejalashtirilgan.

Ishtirokchilar:

- Nazorat guruhi – anʼanaviy raqamli platforma
- Tajriba guruhi – adaptiv sunʼiy intellekt tizimi

Baholash mezonlari:

- oʻzlashtirish darajasi
- topshiriqlar bajarish tezligi
- xatolar dinamikasi
- mustaqil ishlash faolligi
- individual taʼlim trayektoriyasi shakllanishi

Tadqiqot natijasida quyidagilar aniqlanishi kutilmoqda:

- adaptiv tizim oʻquv jarayonini individuallashtirish imkonini beradi;
- bilimlarni oʻzlashtirish darajasi oshadi;
- xatolar soni kamayadi;
- oʻquvchilarning mustaqil ishlash motivatsiyasi ortadi;
- oʻquv jarayonini boshqarish mexanizmi takomillashadi.

Agar oʻquv jarayoni sunʼiy intellekt asosidagi adaptiv mexanizm orqali boshqarilsa, unda:

- oʻquvchilarning individual xususiyatlari hisobga olinadi;

- oʻzlashtirish koʻrsatkichlari an’anaviy tizimga nisbatan yuqori boʻladi;
- ta’lim samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

Ilmiy yangilik (loyiha bosqichida)

- sun’iy intellekt asosidagi adaptiv ta’limning axborot-metodik modeli ishlab chiqiladi;
- individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirish mexanizmi taklif etiladi;
- pedagogik samaradorlikni baholash mezonlari tizimlashtiriladi.

Xulosa. Mazkur tadqiqotda sun’iy intellekt asosidagi adaptiv raqamli ta’lim tizimini loyihalashning nazariy-metodik asoslari tahlil qilindi. Raqamli ta’lim muhitida oʻquv jarayonini individuallashtirish zarurati ilmiy jihatdan asoslandi hamda mavjud elektron ta’lim platformalarining adaptiv mexanizmlari yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi aniqlashtirildi.

Tadqiqot natijasida sun’iy intellekt algoritmlariga asoslangan adaptiv oʻqitish modelining konseptual tuzilmasi taklif etildi. Model oʻquvchi modeli, fan modeli va adaptiv boshqaruv mexanizmi integratsiyasiga asoslanadi hamda individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirish imkonini beradi. [5], [6], [18]

Shuningdek, adaptiv tizimni joriy etishning metodik mexanizmlari belgilandi va pedagogik samaradorlikni baholash mezonlari tizimlashtirildi. Taklif etilgan model oliy ta’lim muassasalarida raqamli ta’lim jarayonini takomillashtirish, oʻquv faoliyatini intellektual boshqarish hamda ta’limni individuallashtirish darajasini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Kelgusida mazkur model asosida tajriba-sinov ishlari olib borish va statistik tahlil asosida uning samaradorligini aniqlash maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Anderson, J. R., Corbett, A. T., Koedinger, K. R., & Pelletier, R. (1995). Cognitive tutors: Lessons learned. *The Journal of the Learning Sciences*, 4(2), 167–207.
2. Woolf, B. P. (2010). *Building Intelligent Interactive Tutors: Student-Centered Strategies for Revolutionizing E-Learning*. Morgan Kaufmann.
3. Baker, R. S., & Siemens, G. (2014). Educational data mining and learning analytics. In: *Learning Analytics*. Springer, New York.
4. Siemens, G., & Long, P. (2011). Penetrating the fog: Analytics in learning and education. *EDUCAUSE Review*, 46(5), 30–40.
5. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Center for Curriculum Redesign.
6. UNESCO (2021). *AI and Education: Guidance for Policy-makers*. Paris: UNESCO Publishing.
7. OECD (2021). *Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with AI*. OECD Publishing.
8. Brusilovsky, P. (2001). Adaptive hypermedia. *User Modeling and User-Adapted Interaction*, 11(1–2), 87–110.
9. Dede, C. (2014). The role of digital technologies in deeper learning. *Students at the Center Series*. Harvard Education Press.
10. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. (2016). *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education*. Pearson Education.
11. Koedinger, K. R., & Corbett, A. T. (2006). Cognitive tutors: Technology bringing learning sciences to the classroom. In: *The Cambridge Handbook of the Learning Sciences*. Cambridge University Press.
12. Romero, C., & Ventura, S. (2010). Educational data mining: A review of the state of the art. *IEEE Transactions on Systems, Man, and Cybernetics*, 40(6), 601–618.

13. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(39).
14. Shadiev, R., & Yang, M. (2020). Review of studies on technology-enhanced language learning and artificial intelligence. *Sustainability*, 12(2), 524.
15. Holmes, W., Persson, J., Chounta, I. A., Wasson, B., & Dimitrova, V. (2022). Artificial intelligence and education: A critical view. *Learning, Media and Technology*, 47(1), 1–5.
16. Anderson, T. (2008). *The Theory and Practice of Online Learning*. Athabasca University Press.
17. Garrison, D. R. (2017). *E-Learning in the 21st Century: A Community of Inquiry Framework for Research and Practice*. Routledge.
18. Selwyn, N. (2019). *Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education*. Polity Press.
19. Luckin, R. (2018). Machine learning and human intelligence: The future of education for the 21st century. UCL Knowledge Lab.
20. Yusupov, F., Rakhimova, L., Xaitbayeva, D., & Yusupov, D. (2024, November). Methodology of student activation on the based on a logically structured semantic graph scheme of the topic of searching for basic solutions to the transportation problem. In AIP Conference Proceedings (Vol. 3244, No. 1, p. 030029). AIP Publishing LLC.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 3 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat roʻyxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyogʻoch koʻchasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bogʻlanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).